

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI	5
PARTEA A DOUA	103
PARTEA A TREIA	221
PARTEA A PATRA	317
PARTEA A CINCEA	409
PARTEA A ȘASEA	499
<i>EPILOG</i>	605

F.M.
DOSTOIEVSKI
Crimă
și pedeapsă

Traducere din limba rusă
și note de Adriana Liciu

POLIROM
2016

— Să mergem, mamă, spuse Avdotia Romanovna, va face cu siguranță așa cum a promis. L-a readus o dată la viață pe Rodea, și dacă e adevărat că doctorul se învolește să rămână aici peste noapte, ce poate fi mai bine?

— Uite, dumneavoastră... dumneavoastră... mă înțelegeți, pentru că sunteți un înger! strigă plin de entuziasm Razumihin. Să mergem! Nastasia! Du-te îndată sus și stai lângă el cu lumina aprinsă; într-un sfert de ceas sunt înapoi...

Pulheria Alexandrovna, deși avea încă îndoieli, nu se mai împotrivi. Razumihin le luă pe amândouă de braț și începu să le tragă după el pe scară. Totuși nu era deloc sigură în privința lui: „O fi el descurcăriș și îndatoritor, dar te poți încrede în făgăduielile lui? În starea în care se află!...”

— A, înțeleg, vă gândiți la starea mea! îl întrerupse gândurile Razumihin, ghicind ce era în mintea ei și mergând pe trotuar cu niște pași atât de mari, încât cele două doamne abia se puteau ține după el, lucru pe care nu părea să-l bage de seamă... N-are a face! Adică... m-am îmbătat ca un nerod, dar nu despre asta e vorba; nu băutura m-a îmbătat. Abia când v-am văzut mi s-a urcat la cap... Dar nu vă supărați! Nu mă luați în seamă, spun vrute și nevrute, nu sunt vrednic de dumneavoastră... Sunt cu totul nevrednic!... Cum vă duc acasă, mă întorc la canal, îmi torn două vedre de apă în cap și îmi trece... Dacă-ți ști cât vă iubesc pe amândouă!... Nu râdeți și nu vă supărați!... Puteți să vă supărați pe oricine, dar pe mine nu vă supărați! Sunt prietenul lui și, prin urmare, sunt și prietenul dumneavoastră. Așa vreau eu... Am presimțit asta... anul trecut, am avut un moment... De fapt, n-am presimțit nimic, fiindcă dumneavoastră ați picat din cer. Și poate că la noapte nici n-o să dorm... Zosimov asta se temea mai adineauri să nu innebunească... De asta, vedeți, nu trebuie să fie enervat...

— Vai de mine! strigă mama.

— Chiar doctorul v-a spus asta? întrebă speriată Avdotia Romanovna.

— A spus, dar nu-i așa, nici vorbă să fie așa. I-a dat și o doctorie, un praf, am văzut cu ochii mei, dar tocmai atunci ați venit dumneavoastră... Eh!... Era mai bine dacă veneați mâine! Am făcut bine că am plecat. Iar peste o oră o să vă dea raportul despre absolut tot chiar Zosimov. Mai bine, că el nu-i beat! Și nici eu n-o să mai fiu... De ce-oi fi băut în așa hal? Fiindcă m-au atras în discuțiile lor, blestemații! Și mă jurasem că nu mă mai amestec în discuții!... Debitează niște aiureli! Era cât pe-acel să sar la bătaie! L-am lăsat pe unchiu-meu să facă pe gazda... Dacă vreți să mă credeți, ei cer omului să nu mai aibă deloc personalitate, asta li se pare foarte șic! Orice, numai să nu mai fi tu însuși, să semeni cât mai puțin cu tine! Asta e pentru ei cel mai mare progres. Barem aiurelile alea de-ar fi ieșit din mintea lor, dar....

— Ascultați, îl întrerupse timid Pulheria Alexandrovna, însă asta nu făcu decât să pună gaz pe foc.

— Dar ce credeți? strigă Razumihin pe un ton și mai ridicat. Credeți că de asta mi-e mie, că mint? Nici pomeneală! Chiar îmi place să-i aud mințind! Este singurul privilegiu pe care îl au oamenii față de toate celelalte vietuitoare. Prin greșeală ajungi la adevăr. De asta și sunt om, pentru că greșesc. Nu ajungi la nici un adevăr dacă nu greșești mai înainte măcar de paispe ori, dacă nu chiar de o sută patruzeci, lucru onorabil în felul lui; dar noi nu suntem în stare să scornim nici măcar o minciună din capul nostru! Dacă tot minți, cel puțin fă-o în felul tău, iar atunci te și pup. O minciună originală e un lucru aproape mai bun decât un adevăr împrumutat de la altul; în primul caz ești om, în al doilea ești doar un papagal! Adevărul nu fuge, dar poate ți-ai bătut viața-n cuie; au fost cazuri. Ce suntem noi acum? Toți, toți fără excepție, fie că-i vorba despre știință, dezvoltare, gândire, invenții, idealuri, dorințe, liberalism, judecată, experiență și așa mai departe, suntem doar niște preșcolari. Ne-am învățat și ne place să gândească alții pentru noi. Nu-i așa? N-am

dreptate? zbieră Razumihin scuturând și strângând mâinile celor două doamne. Spuneți, așa e?

— O, Doamne, nu știu, zise biata Pulheria Alexandrovna.

— Așa e, așa e... deși nu vă împărtășesc întru totul părerea, adăugă serioasă Avdotia Romanovna și scoase pe loc un țipăt, atât de tare îi fusese strânsă mâna de data asta.

— Așa e? Spuneți că e așa? Ei, atunci, dumneavoastră... dumneavoastră..., strigă el în culmea fericirii, ...sunteți un izvor de bunătate, de puritate, de înțelepciune și de... perfecțiune! Dați-mi mâna, dați-mi-o... dați-mi-o și dumneavoastră, vreau să vă sărut mâinile aici, acum, în genunchi!

Îngenunche în mijlocul trotuarului, din fericire pustiu la ora aceea.

— Încetați, vă rog, ce faceți? strigă speriată de-a binelea Pulheria Alexandrovna.

— Ridicați-vă, ridicați-vă! zise Dunia răsând, dar nu fără îngrijorare.

— Pentru nimic în lume, până nu-mi dați mâinile! Așa, ei, acum gata, m-am ridicat, să mergem! Sunt un biet nătărău, cu totul nevrednic de dumneavoastră, și mai sunt și beat pe deasupra, mi-e rușine... Nu sunt demn să vă iubesc, dar să se plece în fața dumneavoastră este datoria oricui, dacă nu-i o vită încălțată! Și eu mă plec... Păi și camerele în care stați, chiar dacă-ar fi numai pentru ele, tot a avut dreptate Rodion când l-a dat afară pe Piotr Petrovici al dumneavoastră! Cum a îndrăznit să vă lase să stați în asemenea camere? E scandalos! Știți cine vine să stea aici? Doar îi sunteți logodnică! Că îi sunteți logodnică, nu? Ei bine, atunci vă spun eu că, după toate astea, logodnicul dumneavoastră e un ticălos!

— Ascultați, domnule Razumihin, dumneavoastră uitați..., începu Pulheria Alexandrovna.

— Da, da, aveți dreptate, am uitat, rușine să-mi fie! își luă seama Razumihin. Dar... dar... nu trebuie să vă supărați pe mine că vorbesc așa! Fiindcă o

spun din inimă și nu ca să... hm... ar fi o mârșăvie... într-un cuvânt, nu pentru că vă... hm... bun, fie ce-o fi, nu spun de ce, nu îndrăznesc... Dar ne-am dat seama cu toții mai devreme, de cum a intrat, că omul ăsta nu e de-al nostru. Nu fiindcă a venit frizat și nu fiindcă s-a grăbit să arate cât e de deștept, ci fiindcă e o iscoadă și un speculant; fiindcă e zgârcit ca un jidov și e un măscărici, iar lucrul ăsta se vede. Credeți că e deștept? Nu, e prost ca noaptea! Credeți că e pe potriva dumneavoastră? Dumnezeule mare! Vedeți, doamnelor, se opri el brusc în timp ce urcau deja scara spre camere, or fi ei toți beți acolo la mine, dar sunt toți cinstiți și, chiar dacă batem câmpii, că și mie mi se mai întâmplă, ajungem până la urmă și la adevăr, fiindcă drumul nostru e nobil, pe când Piotr Petrovici nu merge pe un drum cinstit. Chiar dacă i-am înjurat adineauri de mama focului, îl stimez pe toți; până și pe Zametov, nu, pe el nu-l stimez, dar îl iubesc, că-i un mucos! Până și pe dobitocul ăla de Zosimov, că e cinstit și își cunoaște meseria... Dar gata, totul e spus și lertat. E lertat, nu? Bun, să mergem. Știu coridorul ăsta, am mai fost pe-aiçi; uite colo, la camera trei, a fost un scandal... La ce cameră stați? La opt? Să vă zăvorâți peste noapte și să nu dați drumul la nimeni. Peste un sfert de ceas mă întorc cu noutăți și peste încă jumate de ceas cu Zosimov, o să vedeți! Fug, rămâneți cu bine!

— Doamne Dumnezeule, Dunecika, oare ce-o să se mai întâmple? întrebă Pulheria Alexandrovna, întorcându-se speriată și neliniștită către fiica sa.

— Liniștește-te, mamă, răspunse Dunia scoțându-și pălăria și pelerinuța. Însuși Dumnezeu ni l-a trimis pe acest domn, chiar așa amețit cum era. Ne putem bizui pe el, te asigur. După tot ce a făcut până acum pentru fratele meu...

— Ah, Dunecika, Dumnezeu știe dacă o să vină! Cum de-am fost în stare să-l las pe Rodea!... Cum îmi închipuiam eu că-l găsesc și cum l-am găsit! Cât de aspru a fost, parcă nu l-ar fi bucurat venirea noastră...

Ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu, nu-i așa, mamă. Nu l-ai văzut, fiindcă ai plâns întruna. E nervos, pentru că-i grav bolnav, de-ai ci se și trag toate.

— Of, boala asta! Cine știe ce s-o mai întâmpla! Și cum a vorbit cu tine, Dunia! zise mama uitându-se cu sfială în ochii fiicei, pentru a-i citi gândurile, dar liniștită deja pe jumătate de faptul că Dunia îi lua totuși apărarea fratelui ei, ceea ce însemna că îl iertase. Sunt sigură că mâine își schimbă gândurile, adăugă ea iscodind-o.

— Iar eu sunt sigură că mâine o să spună același lucru... în privința asta, l-o tăle Avdotia Romanovna, încheind în felul ăsta discuția, și fiindcă era vorba de o chestiune delicată, Pulheria Alexandrovna se temu să mai stăruie.

Dunia se apropie și își sărută mama. Aceasta o strânse tare în brațe, fără să scoată o vorbă. După aceea, pradă neliniștii, se așeză să aștepte întoarcerea lui Razumihin, urmărind-o cu sfială pe Dunia, care aștepta și ea, plimbându-se dintr-un capăt în altul al odăii cu brațele încrucișate pe piept, cufundată în gânduri. Să se plimbe îngândurată încolo și-ncoace era un obicei al Avdotiei Romanovna de fiecare dată când o frământa ceva și maică-sa se temea întotdeauna s-o tulbure.

Razumihin, înfierbântat de băutură, era fără îndoială ridicol în pasiunea lui subită pentru Avdotia Romanovna, dar privind-o cum se plimba prin cameră cu brațele încrucișate, tristă și îngândurată, poate că mulți l-ar fi înțeles și nu ar mai fi pus-o pe seama stării cu totul ieșite din comun în care se afla. Avdotia Romanovna era de o frumusețe uluitoare: înaltă, foarte bine făcută, puternică și sigură pe ea, lucru care răzbătea din orice gest al ei, fără să-i stirbească în vreun fel gingașia și grația mișcărilor. Semăna la chip cu fratele ei, dar despre ea se putea spune că e frumoasă. Avea părul blond închis, însă de o nuanță ceva mai deschisă decât al fratelui ei, și ochii aproape negri, strălucitori, mândri și uneori,

pentru câteva clipe, nespus de blânzi. Era palidă, dar nu avea o paloare bolnăvicioasă: fața îi strălucea de sănătate și de prospețime. Gura era cam mică, iar buza de jos, proaspătă și roșie, ieșea puțin în afară, împreună cu bărbia, însă acesta era singurul cusur al chipului ei minunat, care îi dădea de altfel multă personalitate și un soi de aroganță. Expresia feței sale era întotdeauna mai mult serioasă și gânditoare decât veselă; în schimb, cât de bine i se potriveau acestei fețe zâmbetul sau râsul vesel, tineresc, fără rețineri. E de înțeles că Razumihin inflăcărat, sincer, naiv, onest, volnic precum vitejii din băline și totodată cherchelit, care nu mai văzuse în viața lui așa ceva, și-a pierdut capul de la prima privire. Pe deasupra întâmplarea a făcut, parcă înadins, să o vadă prima dată pe Dunia în momentul acela minunat când chipul îi era transfigurat de iubirea pentru fratele ei și de bucuria revederii. Pe urmă a mai văzut cum i-a tremurat buza de jos de indignare la dispozițiile dure, necuviincioase și nerecunoscătoare ale fratelui ei – și asta l-a dat gata.

De altfel, spusese adevărul când, mai devreme, pe scară, amețit de băutură, lăsase să-i scape că excentrica gazdă a lui Raskolnikov, Praskovia Pavlovna, avea să fie geloasă nu numai pe Avdotia Romanovna, ci poate chiar și pe Pulheria Alexandrovna, din pricina lui. Căci, în ciuda faptului că Pulheria Alexandrovna avea deja patruzeci și trei de ani, chipul ei mai păstra urmele frumuseții de odinioară, părând mult mai tânăr, lucru care se întâmplă aproape întotdeauna cu femeile care și-au păstrat până la bătrânețe sufletul senin, impresiile vii și inima cinstită și curată. Să adăugăm, în paranteză, că a păstra toate acestea este singura cale de a nu-ți pierde frumusețea nici la bătrânețe. Părul începuse să-i încărunească și să se rărească, riduri mici, ca niște raze, îl apăruseră de mult în jurul ochilor, obrații îi erau căzuți și supti din pricina grijilor și a durerii, însă cu toate acestea chipul ei era minunat. Era portretul Dunecikăi, după douăzeci de ani și fără buza de jos ieșită în afară.